

Nr 216.

Av herr **Karlsson, Gustaf** m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag och lån av statsmedel för anordnande av allmänna samlingslokaler.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 118 föreslås att riksdagen skall godkänna av departementschefen i propositionen angivna grunder för bidrag och lån av statsmedel för anordnande av allmänna samlingslokaler samt att riksdagen *dels* skall anvisa under femte huvudtiteln till Bidrag till anordnande av allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor, *dels ock* å kapitalbudgeten under Kapitalinvesteringar, Fonden för låneunderstöd till Lån för anordnande av allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag å likaledes 1,500,000 kronor.

Till en början vilja vi uttrycka vår glädje över att förenämnda proposition framlagts för riksdagen, varigenom landets folkrörelser kunna beredas ekonomiskt stöd i sina strävanden att uppföra och tillhandahålla tidsenliga samlingslokaler. Det är en välförtjänt uppskattning från det allmännas sida för vad folkrörelserna offrat för att erhålla samlingslokaler. I omkring 75 år ha dessa rörelser offrat miljoner och åter miljoner och deras medlemmar nedlagt oerhört arbete för skapande och uppehållande av samlingslokaler, som på sitt sätt förankrat vårt lands demokrati. Vi kunna dock icke underlåta att framföra några synpunkter i fråga om grunderna för sagda bidrag och lån, vilka synpunkter i det allmännas intresse böra beaktas av riksdagen vid behandlingen av propositionen i fråga.

Vad vi främst fäst oss vid är departementschefens uttalande i fråga om initiativet till lokalfrågans lösning i de olika orterna. Departementschefen yttrar nämligen därom följande: "Ur det allmännas synpunkt måste det anses önskvärt att de kommunala myndigheterna taga initiativ till lokalfrågans lösning och att *kommunen* såvitt möjligt ställer sig som företagare. Därigenom torde uppnås större stabilitet beträffande lokalföretagen och säkrare kontroll över deras skötsel." (Sid. 32, sista stycket, i propositionen.) Vi hava visserligen uppmärksammat departementschefens yttrande i fortsättningen, vari han framhåller, att samarbete mellan de kommunala myndigheterna och representanter för de i orten verkande föreningarna givetvis bör komma till stånd för att olika önskemål och behov skola kunna beaktas, likaså att där så befinnes lämpligt även enskild förening, bolag eller stiftelse bör kunna erhålla hjälp av statsmedel. Enligt vår mening synes det framgå av departementschefens ovan citerade yttrande, som om det skulle bli *regel*, att kommun skall taga initiativ när det gäller att uppföra eller på annat sätt iordningställa samlingslokal för ortens behov samt att kommun därvid även

skulle ställa sig som företagare. Det är vår bestämda mening, att en dylik anordning icke kommer att medföra de bästa resultaten av den betydelsefulla verksamhet, varom här är fråga. Vi vilja ingalunda förringa kommunernas betydelse och förmåga att på nu berörda område göra goda insatser. Men erfarenheten visar att det mycket ofta tager orimligt lång tid innan kommunerna bli färdiga att taga de initiativ, som äro nödiga för att av statsmakterna beslutade åtgärder skola kunna föras ut i levande livet. Av flera olika skäl ställa sig även ett stort antal kommuner ganska likgiltiga vid genomförande av statsmakternas beslut. Härvidlag tänka vi särskilt på många kommuners negativa inställning till frågan om uppförande av bostäder för barnrika familjer. På det speciella område, som nu avhandlas, torde det kunna antagas att intresset från många kommuners sida blir ännu mindre. Resultatet av den undersökning, som 1937 års utredning angående allmänna samlingslokaler gjorde rörande i vilken utsträckning kommunerna till ortens föreningar uppläte av kommunen disponerade lokaler, giver även starkt stöd åt denna vår uppfattning. Därtill kommer att kommunerna erhållit flera krisbetonade uppgifter, vilka äro både arbetskrävande och ansträngande i ekonomiskt avseende. Det kan tyvärr dröja länge innan dessa särskilda uppgifter bliva avvecklade. Och så länge dessa maktpåliggande uppgifter måste fullföljas, torde det i vart fall kunna antagas, att ett mycket stort antal kommuner icke äro hågade att taga sådana initiativ, som de icke direkt bliva ålagda till. Det bör nämligen uppmärksammas, att ett kommunalt initiativ för lokalfrågans lösning och ett beslut om att kommunen skall ställa sig som företagare i regel medför en ny kommunal utgift, vars storlek ofta är svårbedömd. Var och en, som deltagit i det kommunala arbetet, vet hur återhållande dylikt är på de kommunala myndigheterna. Även om ett sålunda uteblivet kommunalt initiativ icke omöjliggör för ortens föreningar att erhålla statligt stöd till uppförande av allmän samlingslokal synes det oss dock som om den av departementschefen angivna regeln om kommunalt initiativ med sannolikhet komme att medföra onödig omgång och tidsutdräkt och kanske även stridigheter. Men ännu ett, och kanske ännu starkare skäl, varför icke kommunerna utan folkrörelsernas lokala organ själva som regel böra taga initiativ för lösande av lokalfrågan och ställa sig som företagare kan anföras. Det måste nämligen vara av oerhörd betydelse, att ortens föreningar av skilda slag på det mest intima sätt knyts till den byggnad eller den lokal i vilken de skola bedriva sin verksamhet. Något effektivare sätt att frammana intresse och ansvarskänsla hos ortens föreningsliv för den gemensamma samlingslokalen än att föreningar, representerande olika riktningar och intressen, själva måste offra något för tillkomsten och förvaltningen av lokalen samt få känna sig som ägare till densamma finnes icke. När så detta föreningslivs och de enskilda medlemmarnas intresse får uppmuntran och ekonomiskt stöd från stat och kommun uppnås utan tvivel det bästa resul-

tatet på det billigaste sättet. I fråga om vad departementschefen anfört om den större stabiliteten i lokalföretagen och den säkrare kontrollen över lokalernas användning vilja vi framhålla att när vi så bestämt förordade det enskilda föreningsinitiativet och den fria samverkan som företagsform framför kommunen som företagare förutsätta vi att samtliga fackliga, politiska och ideella samt övriga med dem jämförliga föreningar på en ort sammansluta sig i en ekonomisk förening eller bilda ett aktiebolag, vilken sammanslutning har att uppföra och driva den allmänna samlingslokalen, på sätt som gällande reglemente föreskriver. I en på sådant sätt bildad ekonomisk förening eller i ett på sådant sätt bildat aktiebolag bör kommunen kunna inträda som andelsägare. Och vidare så anse vi att, därest föreningslivet i orten av någon anledning skulle tyna bort och dö, det alltid i dessa ekonomiska föreningars eller aktiebolags stadgar eller bolagsordningar borde finnas föreskrifter om, att den med statligt stöd tillkomna samlingslokalen i antytt fall skulle övertagas av kommunen. Vid dylikt förfarande torde ingen grundad anledning till tvivel om stabiliteten i lokalföretagen eller i fråga om lokalernas skötsel böra finnas.

Skulle föreningslivet på en ort vara föga livaktigt och ekonomiskt svagt, men likväl vara i behov av samlingslokal förmena vi att kommunerna i dylika fall böra taga initiativ och ställa sig som företagare, varvid det dock bör beredas möjlighet för föreningsintresset att få vara representerat. Men även i sådant fall måste lokalen uthyras till priser, som möjliggöra för de små organisationerna att existera.

Vad därefter angår frågan, att vid uppförande av allmänna samlingslokaler även andra lokalbehov än de som avses för föreningslivet skola tillgodoses, såsom t. ex. anordnande av gymnastiklokaler m. m. anse vi oss böra framhålla, att erfarenheten bjuder att icke allt för stora förhoppningar knyts vid möjligheten att kombinera t. ex. gymnastiklokal med de utrymmen, som måste finnas i en samlingslokal för föreningslivets behov. Så snart det blir fråga om att inrymma gymnastiklokal i en byggnad stiga nämligen byggnadskostnaderna oproportionerligt i höjden. Mycket ur ren trevnadssynpunkt går även förlorat vid genomförande av angivna kombination. Vår uppfattning är, att just i fråga om gymnastiklokaler borde kommunerna visa större tillmötesgående. Det finnes nämligen ett ganska stort antal för skolbruk uppförda gymnastiklokaler, vilka icke få utnyttjas utanför skolans arbetsschema. Det bör enligt vår mening undersökas om icke behovet av gymnastiklokaler åtminstone till en början lämpligast kunde tillgodoses i anslutning till särskilt folkskolan, varigenom också denna skola finge en välbehövlig förbindelse med den vuxnare ungdomen. All hänsyn måste sålunda tagas till departementschefens uttalande, att inrymmande av gymnastiklokal i allmän samlingslokal ej får komma till stånd om det medför olägenhet för föreningslivet.

Vidare vilja vi understryka den likaledes av departementschefen uttalade uppfattningen, att verksamheten bör syfta till att redan befintliga lokaler i möjligaste mån saneras och på förmånliga villkor ställas öppna för föreningslivet i orten, samt att ombyggnadsföretag erhålla statsbidrag med upp till 40 % av kostnaderna.

Departementschefens förslag, att beslutanderätten i fråga om statsbidrag och lån till allmänna samlingslokaler skall vara förbehållen Kungl. Maj:t i socialdepartementet, måste anses lämpligt. Genom en dylik anordning erhålles en enhetlig tillämpning av bestämmelserna för verksamheten.

I anslutning därtill vilja vi livligt tillstyrka förslaget om inrättande av en statlig nämnd arbetande direkt under socialdepartementet. Det är också nödvändigt, såsom departementschefen framhållit, att nämnden, för att väl kunna fylla sin uppgift, tillföres verklig sakkunskap på de områden nämnden har att verka. Det är därför ur det allmännas synpunkt nödvändigt att nämndens ledamöter, som enligt vår mening icke böra vara allt för många, utses ur de folkrörelser, som äga samlingslokaler, varigenom garanti erhålles för att nämndens ledamöter äro väl förtrogna med hithörande frågor.

Vad slutligen beträffar departementschefens antydan därom, att den erforderliga byggnadstekniska granskningen av ärendena torde kunna ombesörjas av byggnadsstyrelsen, finna vi oss föranlåtna framhålla vikten av att hela organisationen göres så enkel och smidig som möjligt. Därmed mena vi ingalunda att något får eftersättas ifråga om grundlighet och planmässighet när det gäller upprättande av byggnadsritningar och arbetsbeskrivningar m. m. Men vi anse oss böra erinra om lämpligheten av att de kvalificerade arkitekter, som åtminstone några av de lokalägande riksorganisationerna hava till förfogande, såvitt möjligt beredas tillfälle att få nyttiggöra de erfarenheter och rön som gjorts i fråga om ny- och ombyggnader av samlingslokaler.

Då det beträffande landsbygden ofta blir fråga om lokaler av tämligen små dimensioner torde det, enligt vår mening, böra övervägas huruvida icke det skulle vara lämpligt att nämnden träffade avtal med någon eller några på området erfarna kvalificerade arkitekter, som hade att verkställa den byggnadstekniska granskningen. Det skulle endast beträffande stora företag i städer och större orter böra ifrågasättas att byggnadsstyrelsen omhändertade den byggnadstekniska granskningen.

Med stöd av vad vi sålunda anfört hemställa vi,

att riksdagen vid bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 118 för sin del måtte besluta, i fråga om grunderna för statsbidrag och lån till allmänna samlingslokaler, uttala sig för att de olika folkrörelsernas lokalföreningar såvitt möjligt med stöd av kommun i regel böra taga initiativ till lokalfrågans lösning samt ställa sig som företagare samt

att de synpunkter som i övrigt anförts i motionen måtte beaktas vid utfärdande av bestämmelser för i propositionen nr 118 föreslagen verksamhet.

Stockholm den 23 mars 1942.

Gustaf Karlsson.

Edvin Berling.

H. Sten.

John Gustavson

Oscar E. Mattsson.

B. A. Nilsson.

i Guntorp.

Rud. Anderberg.

Ivar Persson.

L. Franzon.

Erik von Heland.

Axel Strand.
